

PROŠLOST

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historijuBroj 49
Godina XXV
Maj, 2020.
[str. 49-54]

© Monos 2020

Ibrahim Pirić–Pjanić kao izbjeglica 1945. – 1951.

Ivo Mišur

U članku autor donosi neke do sada nepoznate ili manje poznate detalje sa životne staze ustaškog viteza Ibrahima Pjanića Pirića kao jedne od kontroverznih ličnosti s područja Gračanice, pa i Bosne i Hercegovine. Radi se o periodu od proljeća 1945. do kraja 1951. godine, koji je Pjanić, nakon što je sretno "prebrodio Blajburg" proveo u Austriji, Italiji i Siriji. Na osnovu njegove izbjegličke dokumentacije, autor donosi neke nove podatke, koji mogu biti koristan prilog biografiji i nadopuna do sada objavljenim tekstovima o toj ličnosti.

Ključne riječi: Ibrahim Pjanić, Soko, Gračanica, Sirija

Ibrahim Pirić-Pjanić jedna je od kontroverznijih figura gračaničke povijesti. Može se reći da povjesničari još nisu donijeli konačnu ocjenu o njegovu djelovanju i životu. O Pjaniću su u "Gračaničkom glasniku" pisali Omer Hamzić, 2001. godine *Putevi i stranputice viteza Pjanića*, te Edin Šaković 2017. Potonji navodi kako ne postoji zaokružena Pjanićeva biografija, pa svoj rad naslovljava dosta nepretenciozno *Prilozi životopisu Ibrahima Pjanića (u povodu 35. obljetnice smrti)* iako sadrži šezdeset dvije stranice, te je dosad najdetaljniji životopis viteza Pjanića.

Ovaj članak biti će svojevrsan dodatak Šakovićevom u kojem se iznose dosad nepoznate biografske crtice iz emigrantskog perioda Ibrahima Pjanića, od proljeća 1945. do kraja 1951. godine, što je u dosadašnjim biografijama bilo opisano sa po par rečenica, bez ikakvih detalja. Podaci su crpljeni iz dokumenata Međunarodne organizacije za izbjeglice *International Refugee Organization* (IRO). Prema tim podacima, Pjanić je od 1945. do 1951. godine bio pod njihovom ingerencijom, tj. imao je status izbjeglice. Nakon Drugog svjetskog rata, Europa je bila puna izbjeglica koje je IRO smjestio u brojne izbjegličke logore. S područja današnje Hrvatske, osim Hrvata koji su se povukli s vojskom do Austrije, iseljavali su i dalmatinski i istarski Talijani, tzv. optanti, te Folksdojčeri iz Slavonije i Baranje.

Jedan dio hrvatskih civila, koji su s vojskom došli do Austrije, Britanci su vlakovima poslali u kampove u Italiju. IRO je popisao sve te izbjeglice, prikupljajući o njima podatke iz njihovih dokumenata, te intervjuirajući ih. Svaki izbjeglica je imao svoj karton u kojem su ispitivači zapisivali važne podatke, te ih prosljeđivali svojim nadređenim, koji su odlučivali hoće li ih IRO prihvatiti pod svoju ingerenciju, tj. hoće li dobiti status izbjeglice ili će ih vratiti jugoslavenskim vlastima. Pirićevi izbjeglički kartoni vođeni su većinom na engleskom jeziku. Tek pokoji intervju bio je na talijanskom, a jedino je završno pismo tajnika IRO-a iz 1951. godine pisano na francuskom jeziku. IRO je Pirićev slučaj vodio pod serijskim brojem 1135007 koji je vidljiv na mnoštvu dokumenata.

Dosada se u Pjanićevim biografijama spominjala jedino godina rođenja – 1896. U izbjegličkim dokumentima, osim godine, upisan je i datum rođenja. U većini zapisa naveden je 12. siječnja 1896. iako se u nekim dokumentima spominje i 16. siječnja. Kao mjesto rođenja navedeno je Gračanica, a negdje Sokol¹. U jednom dokumentu se navodi da je u Sokolu živio na kućnom broju 34 do veljače 1942., kada je odselio u Gračanicu.² Imena njegovih roditelja su također dosad bila nepoznata. Otac je bio Abid ili Habib Pirić, a majka Ada ili Hava, rođ. Hodrić/Hodžić, kako je zapisano u kojem dokumentu³. U svim dokumentima u izbjeglištvu koristio je prezime Pirić. IRO je sumnjao da ga je izmislio kako bi prikrio svoju prošlost. On, međutim, uvjerava predstavnik IRO-a da je rođen kao Ibrahim Pirić, te

Fotografija iz preporuke za posao

da je tako upisan u matične knjige. Također je izjavio *da u Jugoslaviji nije ništa čudno da nekoga s tim prezimenom (Pirić) zovu Pjanić*.⁴ U svim njegovim biografijama se navodi da je prezime Pirić namjerno uzeo jer je bilo djevojačko prezime njegove majke. Iz dokumentacije je vidljivo da to nije točno, te da se ona prezivala Hodžić. S obzirom na Pjanićev citat, moguće je da je Pjanić bio obiteljski nadimak gračaničkih Pirića.

Kao zanimanje navodeno je *farmer*, odnosno seljak, tj. poljoprivrednik, a u jednom dokumentu trgovac.⁵ U dokumentima se potvrđuje ono što Šaković nije mogao dokazati, a to je da je Pjanić od 1903. do 1907. godine pohađao osnovnu školu u Gračanici,⁶ te je vjerojatno prvi obrazovani musliman sa područja njegovog rodnog sela Sokola.⁷

Iz Pjanićevih intervjua vidi se da je tijekom prvih godina izbjeglištva, provedenih u

1 ITS Digital Archive, Arolsen Archives, Registrations and files of displaced persons, children and missing persons, 3.2.1 IRO "Care and Maintenance" Program; PIRIC, IBRAHIM, 80457573

2 Isto, 81134403

3 Isto, 80457573

4 Isto, 81134411

5 Isto, 80457569

6 Isto, 81134403

7 U knjizi Osmana Delića "Sto godina Narodne osnovne škole u Gračanici" (Gračanica, 1986.), na objavljenim spiskovima učenika koji su u navedenom periodu pohađali tu školu nema imena Ibrahima Pjanića (nap. urednika)

Italiji, predstavnicima IRO-a, lagao o svom ratnom putu iz straha od izručenja Jugoslaviji. Ispričao je da je od 1939. do travnja 1945. bio poljoprivrednik u rodnoj Gračanici. Tada su navodno u selo došli Nijemci koji su se povlačili, te ga prisilili da im sa svojim konjima prenosi teret sve do Austrije. Došao je do Klagenfurta krajem travnja. Konje je ostavio na austrijskoj granici. Saveznici su ga iz Klagenfurta prevezli u Italiju.⁸

Također je slagao da nikad nije služio vojsku jer njegova klasa nije bila pozvana.⁹ Pirić je u potpunosti zatajio svoje vojničko i časničko iskustvo. IRO je provjeravao prikupljene informacije u jugoslavenskom konzulatu, odakle su im i javili podatke o Pjanićevom ratnom putu.¹⁰

Nije rasvijetljen Pjanićev put od Gračanice do Austrije. Postoje svjedočanstva da se preko Doboja i Dervente povukao do Odžaka, gdje se borio u poznatoj bici za Odžak. Njegovi vojnici su ga zadnji put vidjeli 28. ili 29. travnja u Popovači.

Šaković pogrešno pretpostavlja da se domogao američke okupacijske zone.

Pjanić se Britancima predao 6. svibnja, te je bio smješten u britanski zarobljenički logor Krumpendorf u Austriji. U Klagenfurt je premješten 18. svibnja. Tamo je proveo desetak dana, te 28. svibnja biva transferiran u saveznički izbjeglički logor Grumo Appula u blizini Barija. Na jugu Italije ostao je do 8. srpnja, kada je premješten u jedan logor u mjestu Tricase, gdje ostaje dvadeset dana, nakon čega, krajem rujna 1945. godine, dolazi u najpoznatiji poslijeratni hrvatski izbjeglički logor Fermo. Godinu dana je proveo unutar u logoru, nakon čega, prema njegovu svjedočenju, dobiva dozvolu zapovjednika da radi izvan logora. U okolici Ferma, u regiji Regio Emilia¹¹ je, prema vlastitom svjedočenju, radio kao pomoćni radnik na poljima do kraja godine, kada odlazi u Rim *da izvadi dokumente za putovanje*.¹² Međutim, odmah nakon dolaska, uhitila ga je talijanska policija jer nije imao valjanu dozvolu za izlazak iz kampa, te je poslan u kamp Lipari. Tamo je 5. studenog 1947. obavljen intervju s njim. Među dokumentima je pronađena dozvola za boravak u Rimu, ali samo za jedan dan, tj. 1. studeni.¹³

Intervju sa Pjanićem, 5. studenog 1947., vodio je regruter sirijske vlade za imigrante D. Hosseini. Pjanić je tvrdio da u Siriji ima rodbinu, rekao je da je sve što je imao u Jugoslaviji uništeno i da se ne može vratiti u komunistički režim *koji ne dopušta čovjeku da se izrazi*. Nadalje, rekao je da se boji da će biti žrtva partizana kao *bogati kapitalist*.¹⁴ Vizu za Siriju je dobio od 21. 10. 1947.¹⁵ Sirijska vlada se 1947. spremala za rat s Izraelom, pa su joj trebali vojni stručnjaci s iskustvom. Zato su u izbjegličkim kampovima u Europi tražili bivše časnike, koji su voljni da se bore, a za uzvrat im je Sirija dala azil. Poslije je Pjanić očito napustio kamp jer navodi da je u Rimu ostao cijelu 1947. godinu, sve do 2. siječnja 1948., kada odlazi u Napulj, odakle brodom plovi u Siriju. U Damask je došao 12. siječnja 1948. Nakon dvadesetak dana, preselio se u Alepo, gdje je boravio najmanje do kraja 1951. godine.¹⁶ Tamo je živio s prijateljem.¹⁷

8 Isto, 81134403

9 Isto, 81134403

10 Isto, 80457569

11 U tekstu iskaza je navedeno u okolici Ancone

12 Isto, 80457569s

13 Isto, 80457564

14 Isto, 81134403

15 Isto, 80457566

16 Isto, 80457569

17 Isto, 81134403

Kronologija iz iskaza datog u Liparima ima manu jer je Pjanić pokušao sakriti svoje vojno djelovanje, te je izjavio da je rat proveo u Gračanici. Stoga i neki datumi boravka u izbjegličkim kampovima mogu biti namjerno pogrešno dati jer je skrivao svoju tajnu. Iskaz u Siriji je dat kad Pjanić više nije imao razloga za brigu oko skrivanja svoje ratne uloge, te je slobodno mogao dati iskaz. Međutim, iskaz dati u Liparima je vremen-ski bliži događajima u 1945. i 1946. godini, te je moguće da su radi toga točniji nego oni u Siriji.

U kartonu piše da zna pričati hrvatski, te pomalo talijanski i arapski jezik. Zemlje u koje je htio odseliti iz Italije bile su poredane prema njegovim željama: 1. Turska, 2. Egipat, 3. Austrija.¹⁸

Napisao je da je u Hrvatskoj ostavio ženu i petero djece, ali da se s njima nije čuo otkad je otišao.¹⁹ U drugom dokumentu navodi da u Tuzli i Gračanici ima dva sina Muhameda i Hasana.²⁰ U Siriji je 1950. naveo da ima dvije kćeri i dva sina.

Pjanić nije bio zadovoljan svojim statusom u Aleppu, pa je 1950. godine IRO-u poslao zahtjev za preseljenjem. Sačuvan je njegov zdravstveni karton pregleda koji je izvršen prilikom razmatranja zahtjeva.

Liječnik ga je pregledao 4. listopada 1950. Iz kartona saznajemo neke osobne podatke o njemu. Imao je zelene oči. Bio je visok 175 cm, težak 78 kilograma. U kartonu je navedeno da mu nijedno od djece nije živo i da ih je imao četvero, te da su preminuli, što je jako neobično. Još neobičnije je to da je kao uzrok smrti naveo tifus (*Typhus exantimaticus*) i uz

to bilješku *after 1917. in Yugoslavia*. Revizor zahtjeva je pokraj ovih zbunjujućih podataka stavio upitnik. Moguće je da je, zapravo, Pjanić prebolio tifus 1917. godine. Sudjelovao je u Prvom svjetskom ratu, te se vjerojatno zarazio u nekom bordelu tijekom dopusta. Na čelu je imao ožiljak od operacije od *schrapnela*, tj. iz glave su mu vadili šrapnel. Godine 1950. bolovao je od *Articulo-ilio-femoralis* te od kroničnog išijasa (*ischias chronica*). Imao je i *varices cruris*, tj. proširenje vena vjerojatno na nogama.²¹ Navedeno je i da je popravljao zube, tj. imao je otprije ugrađen most²².

U jednom dokumentu je pogrešno upisao vlastiti datum vjenčanja, umjesto roditeljski. Tako se saznaje da je se oženio 15. travnja 1919.²³ Prije rata je imao dvije kuće, trgovinu i dosta zemlje na kojoj je uzgajao žitarice i voće. Kad su ga pitali je li bio ustaša, rekao je da nije, ali *sad bih želio da sam im se pridružio, jer je moguće da bi bio u puno boljoj poziciji nego danas*.²⁴

Molio je da mu omoguće preseljenje iz Sirije. Nije se nikako htio vratiti u Italiju. Predlagao je Tursku ili Argentinu. Smatrao je da kao poljoprivrednik ima dobre šanse za Tursku. Ako ne bi mogle te dvije zemlje, ne bi mu bila loša ni Kanada, Australija ili Francuska.²⁵

U listopadu 1950. je potražio pomoć IRO-a da mu se osigura nešto zemlje da može na njoj raditi pošto je prije rata bio poljoprivrednik.²⁶ Krajem prosinca 1950., IRO je dogovorio sastanak Pjanića i ministra Sirije za poljoprivredu u vezi sa zemljom koju bi obrađivao. Pirić je procijenio da bi mu bilo dovoljno zemlje u vrijednosti tadašnjih 1500

18 Isto, 80457569

19 Isto, 81134403,

20 Isto, 81134404

21 Isto, 81134406

22 Isto, 81134406

23 Isto, 80457569

24 Isto, 81134411

25 Isto, 81134403

26 Isto, 81134413

sirijskih, odnosno 450 američkih dolara.²⁷ Međutim, na tom sastanku mu je rečeno da kao jugoslavenski državljanin, odnosno stranac, ne može kupiti zemlju, pa je dogovoren novi sastanak.²⁸ Drugih dokumenata o ovom zahtjevu nema, pa je očito da Pjanićevoj molbi nije udovoljeno.

IRO je 13. srpnja 1951. donio odluku da Ibrahim Pirić više nije pod njihovom ingerencijom, odnosno da više nije izbjeglica.²⁹ Pjanić se žalio na tu odluku, ali mu je žalba odbijena u studenom iste godine.³⁰

IRO je 1950. izdavao preporuke za zapošljavanje kako bi se aplikantima za preseljenje pomoglo pri dobivanju azila. U Pirićevoj preporuci piše da je *kvalificirani poljoprivrednik, upoznat i sa šumarstvom, sposoban uzgajati svakakvo voće te da je prije rata vodio svoje imanje*. Također iz preporuke saznajemo da mu je umrla žena, pošto je u bračno stanje upisan kao udovac.³¹ Iako se u emigrantskim publikacijama potpisivao kao *pukovnik Ibrahim vitez Pirić-Pjanić*, u izbjegličkim dokumentima se potpisivao samo kao Ibrahim Pirić.

LITERATURA I IZVORI

1. ITS Digital Archive, Arolsen Archives, Registrations and files of displaced persons, children and missing persons, 3.2.1 IRO "Care and Maintenance" Program, <https://digitalcollections.its-arolsen.org/> (posjećeno 07.11.2019.)
2. Edin Šaković, Prilozi životopisu Ibrahima Pjanića (u povodu 35. obljetnice smrti) "Gračanički glasnik br. 34, 2012.
3. Omer Hamzić, Putevi i stranputice viteza Pjanića, Gračanički glasnik, br. 11, 2001.

SUMMARY IBRAHIM PIRIĆ-PJANIĆ AS A REFUGEE 1945-1951

The author unveils some hitherto unknown or less known details of the life of Ustasha "knight" Ibrahim Pjanić Pirić, as one of the controversial figures from the Gračanica area and Bosnia and Herzegovina. It concerns the period from the spring of 1945 to the end of 1951 which Pjanić spent in Austria, Italy and Syria after fortunately "overcoming Bleiburg". The author brings some new data based on his refugee documentation which can be seen as a useful contribution to Pjanić's biography and a contribution to the papers that were published so far about him.

27 Isto, 81134417

28 Isto, 81134418

29 Isto, 81134419

30 Isto, 81134420

31 Isto, 81134405

